

Lucie Zedníková: Žena v české karikatuře (2. polovina 19. století – 1914). Diplomová práce. Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2007. 120 s., obrazové přílohy.

Posudek vedoucí diplomové práce

Práce Lucie Zedníkové, v níž se rozhodla zaměřit na význam, zhodnocení, kritiku a interpretaci karikatur, je založena na ikonografických pramenech, konkrétně na karikaturách v humoristických časopisech. Cílem diplomantky bylo postihnout mentalitu a humor buržoazní společnosti ve vnímání žen zmiňovaného období. Snažila se zmapovat oblasti, kterým se karikaturisté věnovali, kde k vyjádření humorné nadsázky využívali možnosti kreslené ženské figury.

Autorka zvolila logickou strukturu - povšimla si aspektů „ženské otázky“, které byly oblíbeným tématem humoristických časopisů: snahy dosáhnout vzdělání, vstupu na trh práce, svéprávného postavení v rodině, rovnoprávnosti. Práce se tak dělí do tří částí (Stručný přehled sociální role žen, Karikatura a humoristický časopis jako historický pramen, Žena viděná perem kreslířů). Je doplněna je bohatou obrazovou přílohou, která bohužel není důsledně provázána s textem.

První část práce tvoří obratně sestavená retrospektiva vývoje postavení ženy s náznakem vývoje genderových konstruktů. Týká se primárně situace v českých zemích, nicméně autorka sleduje otázku v širším kontextu. Přehled vývoje vzdělání (nepřesné údaje o dívčím vzdělání ve středověku a raném novověku, vedle klášterního existovalo také domácí vzdělání). I když se v této části jedná o kompilaci, očekávali bychom více odkazujících poznámek, případně jejich upřesnění (pokud se jedná o zprostředkovanou citaci, je třeba uvést původní zdroj), což platí i pro kapitoly týkající se přístupu na trh práce. Nezodpovězená zůstala otázka, proč ženy, třebaže na přelomu století pronikly do většiny profesí, včetně uměleckých, chyběly (a vlastně dosud chybí) mezi ilustrátory humoristických listů...

Pokud se týče části vztahující se k ženské emancipaci, nemyslím, že by M. D. Rettigová byla významnou postavou „ženského hnutí“; její cíle i postoje měly s tím, co chápeme pod pojmem „ženské hnutí“, málo společného.

Koncepční výhrady lze mít k absenci určitého logického propojení mezi první a druhou částí – takto se spis jakoby rozpadá ve dvě odlišné části. Nicméně zdůrazněme, že druhá a třetí část jsou vlastním přínosem diplomantky. Začíná analýzou humoristické kresby coby historického pramene a stručným přehledem vývoje humoristické kresby v Čechách. Nechybí definice slova karikatura, zachycení proměn jejího obsahu a hlavně výrazu. Následuje přehled historického vývoje tohoto výtvarného žánru, opět především v českých zemích. V textu druhé kapitoly se L. Zedníková opírá o (nepočetnou) existující literaturu, nicméně domýšlí ji a interpretuje v kontextu s vlastním cílem, tedy s hledáním specifik karikatury coby historického pramene. I zde (především v části 2. 1.) bychom přivítali bohatší vědecký aparát.

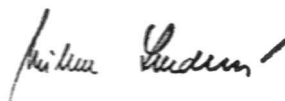
Nejbohatší materiál poskytly diplomantce Humoristické listy založené roku 1858 Josefem Richardem Vilímkem. Stranou neponechala ani další časopisy, např. Palečka, Švandu Dudáka apod. Ženská figura, jak si správně autorka povšimla, se stává v listech čtenější spolu se sílícím emancipačním procesem; jak je uvedeno výše, jedná se o její ztvárnění a zapojení do žánru výhradně z pozice karikaturisty-muže. Za hlubší zamyšlení by nesporně stála i škála karikovaných ženských vlastností a tužeb: od těch

„normálních“ (viděno prizmatem uvedené doby), jako byla snaha se provdat, starat se o rodinu, vařit, až po ty „nebezpečné“ (touha po vzdělání, ekonomické a sociální nezávislosti, politická angažovanost – viz už karikatury vážící se k roku 1848 - veřejná angažovanost a sport). Vděčným tématem byla vždy samozřejmě ženská fintivost, marnivost a oděvní móda, která – především v některých obdobích – ke karikování přímo vybízela, což autorce neuniklo. Nesporným přínosem jsou pasáže týkající se využití ženské figury jako alegorie politiky. Někde by bylo bývalo vhodné zabránit nepřesné či neúplné interpretaci kresby vysvětlením posunu ve významu některých výrazů (kreslené vtipy týkající se „vsazování“ nešovic aj.)

Karikován byl i sociální status – v případě žen se mimořádné pozornosti karikaturistů těšily „semetriky“, tchyně a neprovdané ženy. Pomineme-li poslední ze stereotypů, první dva jsou dokladem, že ženská submisivita nebyla jevem zcela samozřejmým. Postava tchyně a staré panny pak dokládají posun karikatury k černému humoru.

Práce má vcelku dobrou stylistickou úroveň (vcelku vzácné jsou neobratnosti typu „Vznik humoristických časopisů je nejrozsáhlejší kolem roku 1907“, s. 41), obsahuje menší počet gramatických prohřešků (interpunkce), překlepů (významný český malíř se jmenoval Antonín Tkadlík, nikoli Kadlík) aj. Nicméně cíl, který si L. Zedníková vytkla, byl splněn: vznikla přehledná, čtivá a originální práce. Chyběl jen trochu důslednější kritický a interpretační přístup, aby vznikla skutečná analýza karikatury coby historického pramene. Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou **velmi dobře**.

V Hradci Králové, 14. května 2007

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.